

Дмитро Садовий*

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА ПРИРОДА ПОДАТКІВ І ЗБОРІВ СПРЯМОВАНИХ НА ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ БІЗНЕСУ

У науковій статті досліджується фінансово-економічна природа податків та зборів спрямованих на оподаткування діяльності суб'єктів господарювання в Україні, а саме, автором розкриваються питання доктринального розуміння оподаткування діяльності суб'єктів бізнесу та правової регламентації оподаткування суб'єктів бізнесу, аналізується економічний зміст податків і зборів спрямованих на оподаткування діяльності суб'єктів бізнесу, а також вивчаються проблеми та перспективи удосконалення системи оподаткування діяльності суб'єктів бізнесу з метою підвищення ефективності функціонування сучасної системи оподаткування в Україні.

Автором аналізується економічна сутність єдиного податку, податку на прибуток підприємств, податку на додану вартість товарів, робіт та послуг, оподаткування операцій із піддакцизними товарами, рентних платежів, екологічного податку, а також основні засади оподаткування інших видів доходів, майна, майнових прав та операцій суб'єктів господарювання. Розкрито зміст та особливості справляння окремих видів зборів, зокрема, збору за використання лісових ресурсів, збору за використання надр та збору за використання води.

Також авторами висунуто відповідні пропозиції щодо удосконалення фінансових механізмів визначення та справляння окремих видів податків та зборів суб'єктами бізнесу. З метою оптимізації виконання податкових зобов'язань та розрахунку майбутніх прибутків і видатків на справляння податків, кожний суб'єкт бізнесу як платник податку повинен розробляти свою податкову політику, яка визначатиме його фінансові витрати та прибутки, напрям підприємницької діяльності та обсяг податкових зобов'язань.

Ключові слова: фінансово-економічна природа оподаткування, податки та збори, які справляються суб'єктами бізнесу, види податків та зборів спрямованих на оподаткування діяльності суб'єктів бізнесу, податок на прибуток, єдиний податок, податок на додану вартість, акцизний податок, екологічний податок, податки на майно, збір за використання надр, лісових ресурсів та води.

Табл. 1. Рис. 2. Літ. 9.

DOI: 10.32752/1993-6788-2024-1-278-200-213

ORCID: 0009-0005-4010-4984

Researcher ID: JOJ-9138-2023

Dmitro Sadovyi

FINANCIAL AND ECONOMIC NATURE OF TAXES AND FEES DIRECTED FOR TAXATION OF ACTIVITIES BUSINESS ENTITIES

The scientific article examines the financial and economic nature of taxes and fees aimed at taxing the activities of economic entities in Ukraine, namely, the author reveals the issues of doctrinal understanding of taxation of business entities and legal regulation of taxation of business entities, analyzes the economic content of taxes and of fees aimed at taxation of the activities of business subjects, as well as studying the problems and prospects of improving the system of taxation of the activities of business subjects in order to increase the efficiency of the functioning of the modern taxation system in Ukraine.

* Vadym Hetman Kyiv National University of Economics. Ukraine.

The author analyzes the economic essence of a single tax, corporate income tax, value-added tax of goods, works and services, taxation of transactions with excise goods, rent payments, environmental tax, as well as the basic principles of taxation of other types of income, property, property rights and operations of sub of economic entities. The content and peculiarities of the collection of certain types of fees, in particular, the fee for the use of forests resources, the fee for the use of subsurface, and the fee for the use of water, are disclosed.

The authors also put forward relevant proposals for improving the financial mechanisms for determining and settling certain types of taxes and fees by business entities. In order to optimize the fulfillment of tax obligations and the calculation of future profits and expenses for the payment of taxes, each business entity as a taxpayer must develop its tax policy, which will determine its financial costs and profits, the direction of business activity and the amount of tax obligations.

Keywords: financial and economic nature of taxation, taxes and fees that are handled by business entities, types of taxes and fees aimed at taxing the activities of business entities, income tax, single tax, value added tax, excise tax, environmental tax, property taxes, fees for the use of subsurface, forest resources and water.

Peer-reviewed, approved and placed: 04.08.2024.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах євроінтеграції система оподаткування фінансово-господарської діяльності суб'єктів бізнесу має розвиватися шляхом реалізації потенціалу податків та зборів як ефективних інструментів зростання внутрішнього валового продукту та сприяти економічній активності суб'єктів бізнесу. Тобто забезпечити не просто збереження відтворювальних процесів у сфері бізнесу, але сприяти його розвитку та зростанню. Необхідність виокремлення та дослідження статусу суб'єктів бізнесу, які оподатковуються, складних та багатогранних зв'язків між ними обумовлена позиціонуванням суб'єктів бізнесу як головного системоутворюючого чинника податкової системи та учасника податкових відносин. Адже, податкові відносини існують завдяки та в інтересах суб'єктів бізнесу.

Актуальність досліджуваної проблематики полягає у аналізі сутності та особливостей окремих податків та зборів спрямованих на оподаткування доходів від діяльності суб'єктів бізнесу. Оскільки ми стоїмо на порозі радикальних змін від сприйняття платниками податків податкових зобов'язань як податкового тягара та податкового примусу до розуміння ними податкових зобов'язань як стимулюючого фактору для збільшення доходів та обсягу виробництва, зменшення витрат та сукупності податкових платежів, зниження податкових ризиків, покращення ведення раціонального та оптимального фінансово-економічного менеджменту платниками податків суб'єктами бізнесу, тим більше в умовах воєнного часу, вивчення основних характеристик та природи податків та зборів спрямованих на оподаткування доходів суб'єктів бізнесу дасть можливість покращити податковий клімат у підприємницькій діяльності та удосконалити чинну податкову систему.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Фінансово-економічні засади оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності розкриті у наукових працях таких вітчизняних економістів та фінансистів як: В. Андрущенко, О.

Боярова, О. Бетлій, О. Гринюк, В. Опарін, Л. Сабодаш, С. Скрипник, Л. Славкова, В. Суторміна, О. Тимошенко, В. Федосов тощо. Також вивченням питань управління фінансами бізнесу займалися такі відомі вчені як: А. Поддєрьогін, О. Терещенко та інші. Проте, більшість наукових праць охоплюють теоретичні питання формування податкової системи, управління фінансами бізнесу, оподаткування підприємницької діяльності в цілому, та залишаються мало дослідженими питання сутності, природи певних видів податків та зборів спрямованих на оподаткування діяльності суб'єктів бізнесу.

Мета наукової статті полягає у дослідженні фінансово-економічних засад оподаткування суб'єктів бізнесу, а саме у розкритті змісту окремих податків та зборів спрямованих на оподаткування діяльності суб'єктів господарювання в Україні, таких як єдиний податок, податок на прибуток підприємств, податок на додану вартість товарів, робіт та послуг, акцизний податок, рентні платежі, екологічний податок, податки на майно та інші збори.

Основні результати дослідження. Розглядаючи загальну характеристику оподаткування доходів суб'єктів бізнесу від господарської діяльності, в першу чергу необхідно, окреслити та класифікувати податки та збори, визначені податковим та митним законодавством, які справляються суб'єктами бізнесу, за різними ознаками, котрі пов'язані з особливостями основних складових елементів податку: його суб'єктів, об'єктів, баз, ставок та пільг.

На сучасному етапі розвитку системи оподаткування внутрішня класифікація податків відбувається за ознакою встановлення податків, зборів, обов'язкових платежів, що проявляється у загальнодержавному та місцевому оподаткуванні. До загальнодержавних належать податки та збори, які визначені Податковим кодексом України і є обов'язковими до сплати на усій території України. До загальнодержавних податків та зборів належать такі як: податок на прибуток підприємств; податок на доходи фізичних осіб; податок на додану вартість; акцизний податок; транспортний податок; екологічний податок; рентна плата за транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафто-продуктопроводами, транзитне транспортування трубопроводами природного газу та аміаку територією України; рентна плата за нафту, природний газ і газовий конденсат, що видобуваються в Україні; плата за користування надрами; земельний податок; збір за спеціальне використання води; збір за спеціальне використання лісових ресурсів; мито; збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на електричну та теплову енергію, крім електроенергії, виробленої кваліфікованими когенераційними установками; збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на природний газ для споживачів усіх форм власності.

До місцевих податків та зборів належать такі, що встановлені відповідно до переліку і в межах граничних розмірів ставок, визначених Податковим кодексом України, рішеннями сільських, селищних і міських рад у межах їх повноважень, і є обов'язковими до сплати на території відповідних територіальних громад. До місцевих податків належать: податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; єдиний податок; транспортний податок. До місцевих зборів належать: збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності; збір за місця для паркування транспортних засобів; туристичний збір.

На нашу думку, слід відмітити ознаку поділу податків у залежності від форми (або механізму) оподаткування: 1) прямі, які іноді ще називають прибутково-майновими, тобто податки, які справляються в процесі придбання й акумуляції матеріальних благ, визначаються розміром об'єкта оподаткування та включаються в ціну товару й сплачуються виробником та 2) непрямі податки – такі що справляються в процесі використання матеріальних благ, тобто податки та збори на споживання. Наприклад, податок на прибуток є прямим податком, адже такі податки сплачуються платником залежно від отриманого доходу.

За об'єктом оподаткування можна виділити податки: 1) з доходів на споживання (сплачуються не при отриманні, а при використанні послуг, товарів та послуг); 2) податки на майно; 3) з господарських операцій.

В залежності від особливостей правового статусу платників податків можна виділити податки та збори, які справляються з: 1) юридичних осіб платників податків; 2) фізичних осіб платників податків; 3) фізичних осіб-підприємців від підприємницької діяльності; 4) самозайнятих фізичних осіб; 5) фізичних осіб, що здійснюють професійну діяльність.

Відповідно до періодичності справляння податки та збори поділяються на: 1) разові податки, тобто такі, що сплачують один раз протягом визначеного податкового періоду, та 2) регулярні – такі, що сплачуються постійно через визначені проміжки часу.

В залежності від характеру використання податки поділяються на: 1) нецільові (податок на прибуток) та 2) цільові, тобто податки, що зараховуються до цільових фондів і призначені для їх цільового використання.

За способом стягнення виділяються податки: 1) часткові (розмір податку встановлюють для кожного платника окремо) та 2) розкладні (податки, що нараховуються на цілу корпорацію платників, що самостійно здійснюють між собою остаточний розподіл податкового зобов'язання).

Виходячи з вищезазначеної класифікації податків та зборів, пропонуємо виділити найбільш популярні податки, які характерні для справляння платниками податків суб'єктами бізнесу, а саме: - податок на прибуток підприємств; - єдиний податок; - податок на додану вартість; - акцизний податок; - екологічний податок.

Опираючись на визначений законодавством перелік зборів, пропонуємо виділити найбільш популярні збори, які характерні для справляння платниками податків суб'єктами бізнесу, а саме: - рентна плата за транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафто-продуктопроводами, транзитне транспортування трубопроводами природного газу та аміаку територією України; - рентна плата за нафту, природний газ і газовий конденсат, що видобуваються в Україні; - плата за користування надрами; - плата за землю; - збір за спеціальне використання води; - збір за спеціальне використання лісових ресурсів; - мито (відносини, пов'язані з установленням та справлянням мита, регулюються митним законодавством України); - збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на електричну та теплову енергію, окрім електроенергії, виробленої кваліфікованими когенераційними установками; - збір у вигляді цільової

надбавки додіючого тарифу на природний газ для споживачів усіх форм власності [1].

Отже, зупинимось на характеристиці самого бюджетоутворюючого із них — це на податку на прибуток підприємств. Податок на прибуток підприємств належить до загальнодержавних податків, які, відповідно до українського законодавства, є обов'язковими до сплати на всій території України, і є найпопулярнішим податком, що справляється юридичними особами з поміж інших податків та зборів української системи оподаткування суб'єктів бізнесу.

Для розуміння сутності податку на прибуток важливо виокремити умови, або обставини, які спричинили підвищену увагу на певному історичному етапі до фіскального значення податку на прибуток. Такими обставинами були:

- наявністю наукових доказів того, що фінансове забезпечення функціонування суспільного союзу, можливе на основі участі усіх, хто користується його перевагами відповідно до їхніх доходів;

- існуванням проблеми ефективної організації податкового перерозподілу індивідуальних доходів, враховуючи можливості перетворення доходів юридичних осіб у доходи фізичних осіб і навпаки, що дозволяло ухилятися від виконання зобов'язань перед державою, якщо один із зазначених об'єктів не оподатковувався;

- потребою досягнення законослухняності платників податків, яка могла бути встановлена за умови дотримання принципів справедливості в оподаткуванні, що зумовлює необхідність охоплення останнім усіх однотипних об'єктів [2].

Таким чином зміст будь-якої податкової категорії можна розкрити через його ознаки, тобто його сутнісні характеристики, які роблять його відмінним від інших. Всі загальнодержавні податки наділяються трьома обов'язковими рисами: безумовність, обов'язковість та надходження до бюджету.

Обов'язковий характер податку на прибуток підприємства закріплюється Конституцією України, в якій міститься пряма норма, яка зобов'язує кожного сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом. Обов'язковість сплати податків обумовлюється значенням податків у державі в цілому, адже дані платежі покликані наповнювати державний бюджет для забезпечення нормального функціонування держави.

Наступною характерною ознакою податку на прибуток, як і інших загальнодержавних податків є його безумовність, тобто обов'язок платника податку юридичної особи з'являється із появою у особи доходу від підприємницької діяльності, незалежно від настання будь-яких подій.

Податок на прибуток є безповоротним, що означає неповерненість податку після його сплати. Хоча не повертається він лише у фінансовій формі, адже кошти від сплати податків, як вже зазначалося вище, призначенні для забезпечення виконання державою своїх функцій. Податок на прибуток підприємства характеризується односторонністю його встановлення, тобто встановлення лише державою на законодавчому рівні. Податок на прибуток є нецільовим, тобто заздалегідь невідомо, на фінансування яких статей бюджету спрямовуватимуться надходження від сплати даного податку. Крім того, податок на прибуток сплачується у грошовій формі.

Економічний зміст податку на прибуток проявляється у його можливості впливати на розподіл прибутку, який отримується суб'єктами господарювання. За допомогою такого розподілу має досягатись оптимальне задоволення інтересів як даного суб'єкта, так і держави. Саме через це виникає найбільша суперечність податку на прибуток: ситуація, коли держава прагне вилучити максимальну кількість коштів в бюджет від цього податку, а платники намагаються сплатити його якомога менше. Аби уникнути таких суперечностей, які можуть призвести до низки негативних наслідків, державі необхідно знайти оптимальні на справедливих пропорції розподілу коштів.

Розподіл прибутку між підприємством і державою можна умовно розділити на первинний і вторинний поділи. При первинному розподілі відбувається власне поділ прибутку між державою та суб'єктом господарювання. У цьому механізмі ключову роль відіграє саме податок на прибуток. Вторинний же розподіл характеризується використанням прибутку після сплати з нього прибуткового податку. І на даному етапі податкове законодавство діє шляхом оподаткування реінвестованого прибутку, стимулювання процесу формування різних резервних фондів та інше. У первинному та вторинному розподілі прибутку важливе значення має саме податок на прибуток, адже саме він повинен забезпечити однакові умови як розподілу прибутку, так і умов фінансових відносин підприємств різних форм власності з державою на основі однакових податкових вимог.

Головною причиною для запровадження податку на прибуток підприємств стали великі дефіцити бюджетів в державах, спричинені війнами, тобто, першою функцією досліджуваного податку була саме фіскальна функція. Історія виникнення податків була пов'язана саме з необхідністю централізації частини суспільного продукту для забезпечення потреб суспільства та держави. Саме через це фіскальна функція має розглядатися як основоположна функція податку на прибуток. Водночас сутність податків як економічної категорії не обмежується виключно їх фіскальною функцією [3].

На нашу думку, у контексті аналізу функцій саме податку на прибуток, важливою є функція стимулювання або заохочення, адже саме шляхом встановлення більш гнучкої системи оподаткування прибутку тієї чи іншої галузі, держава заохочує та стимулює їх розвиток. Такими галузями на сьогодні можна вважати сферу ІТ-технологій, видобувництво та переробку нафтопродуктів, сільське господарство та ресторанно-готельний бізнес.

Отже, податок на прибуток спрямований на доходи від підприємницької діяльності суб'єктів переважно великого бізнесу, які знаходяться на загальній системі оподаткування, і виступає основним податком системи оподаткування діяльності суб'єктів господарювання.

Україна, зважаючи на загрозливі масштаби забруднення навколишнього природного середовища, внаслідок значного зростання антропогенного навантаження та керуючись курсом на інтеграцію у європейське співтовариство, ставить завдання з досягнення певних стандартів екологічного стану. Як свідчить досвід, одними з найефективніших методів вирішення проблем щодо охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів є економічні методи, серед яких особливе значення має

екологічне оподаткування. Проаналізувавши норми Податкового Кодексу України, екологічний податок можна визначити через його характеристики як окремого виду податків. По-перше, він є загальнодержавним обов'язковим платежем, який встановлюється виключно на законодавчому рівні та справляється лише у грошовій формі. По-друге, екологічний податок є, так званою, «платою за забруднення» та сплачується за фактично спричинену шкоду навколишньому природному середовищу, саме тими способами які передбачив законодавець.

Платниками екологічного податку є суб'єкти господарювання, юридичні особи, що не провадять підприємницьку діяльність, бюджетні установи, громадські та інші підприємства, установи та організації, постійні представництва нерезидентів, включаючи тих, які виконують агентські (представницькі) функції стосовно таких нерезидентів або їх засновників, під час провадження діяльності яких на території України і в межах її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони здійснюються викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення [1].

Об'єктом та базою оподаткування екологічним податком є: - обсяги та види забруднюючих речовин, які викидаються в атмосферне повітря стаціонарними джерелами; - обсяги та види забруднюючих речовин, які скидаються безпосередньо у водні об'єкти; - обсяги та види (класи) розміщених відходів, крім обсягів та видів (класів) відходів як вторинної сировини, що розміщуються на власних територіях (об'єктах) суб'єктів господарювання; - обсяги та категорія радіоактивних відходів, що утворюються внаслідок діяльності суб'єктів господарювання та/або тимчасово зберігаються їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк;

- обсяги електричної енергії, виробленої експлуатуючими організаціями ядерних установок (атомних електростанцій).

При цьому база оподаткування податком за викиди двоокису вуглецю за результатами податкового (звітного) року зменшується на обсяг таких викидів у розмірі 500 тонн за рік (п. 242.4 ст. 242 Податкового кодексу України) [1].

Платники податку подають податкові декларації протягом 40 календарних днів, що настають за останнім календарним днем податкового (звітного) кварталу, до контролюючих органів та сплачують податок протягом 10 календарних днів, що настають за останнім днем граничного строку подання податкової декларації: - за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення, скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти, розміщення протягом звітного кварталу відходів у спеціально відведених для цього місцях чи на об'єктах - за місцем розміщення стаціонарних джерел, спеціально відведених для цього місць чи об'єктів; - за утворення радіоактивних відходів та тимчасове зберігання радіоактивних відходів понад установлений особливими умовами ліцензії строк - за місцем перебування платника на податковому обліку у контролюючих органах.

Способами подолання проблем екологічного оподаткування в Україні можуть бути: запровадження системи податкових пільг для «забруднювачів»

навколишнього природного середовища з метою стимулювати впровадження інноваційних технологій та модернізації виробництва; значне підвищення ставок екологічного податку та введення прогресивної шкали; удосконалення механізмів витрачання коштів від сплати екологічного податку та здійснення контролю за їх використанням. Можна зробити висновок про те, що чинна в Україні система правових, економічних, нормативних і пільгових інструментів лише частково відповідає усталеним підходам і виробленим стандартам до здійснення природоохоронної діяльності країнами ЄС. Отже, вибір найбільш ефективних шляхів державного регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища є одним з актуальних напрямів під час удосконалення сучасного законодавства.

Ще одним із видів податків, який спрямований на оподаткування діяльності суб'єктів бізнесу є єдиний податок (далі ЄП) — податок, що сплачують суб'єкти господарської діяльності на спрощеній системі оподаткування, основний підприємницький податок. Первісно планувався та був єдиним відрахуванням, передбаченим у рамках спрощеної системи оподаткування, та поєднував у собі відрахування до місцевого податкового бюджету, Пенсійного фонду та Фонду соціального страхування. Зараз єдиний податок сплачується тільки до місцевого бюджету, а решта відрахувань включені до єдиного соціального внеску.

З 1 січня 2012 року єдиний податок перестав бути фіксованим відрахуванням, визначається у відсотковому співвідношенні та залежить від групи платника ЄП. З цього часу була відмінена 50% доплата ЄП за кожного найманого робітника.

Для підприємців першої групи єдиний податок визначається як процент від прожиткового мінімуму, а для другої групи — від мінімальної заробітної плати, встановленої на січень поточного календарного року. Конкретна ставка єдиного податку встановлюється місцевими органами управління та залежить від видів діяльності, яку здійснює підприємець. Для першої групи ставка єдиного податку становить до 10%, для другої групи — до 20%. Підприємці першої та другої груп сплачують єдиний податок авансом до 20-го числа поточного місяця. Закон передбачає можливість сплатити єдиний податок авансом за весь звітний період. Для підприємців фізичних осіб та юридичних осіб третьої групи єдиний податок визначається як процент від прибутку за звітний період (не платники ПДВ — 5%, платники — 3%). Суб'єкти підприємницької діяльності 3 групи сплачують єдиний податок протягом 10 днів після крайнього терміну подання відповідної податкової декларації за звітний період (квартал).

Спрощена система оподаткування, обліку та звітності (далі - спрощена система оподаткування) - особливий механізм справляння податків і зборів, що встановлює заміну сплати окремих податків і зборів, встановлених пунктом 297.1 статті 297 Податкового кодексу України (далі — ПК України), на сплату єдиного податку в порядку та на умовах, визначених главою I Розділу XIV ПК України, з одночасним веденням спрощеного обліку та звітності. Юридична особа чи фізична особа - підприємець може самостійно обрати спрощену систему оподаткування та групу, якщо така особа відповідає

вимогам, встановленим главою I Розділу XIV ПК України (пункт 291.3 статті 291), та реєструється платником єдиного податку у визначеному порядку.

Для обрання або переходу на спрощену систему оподаткування фізична особа-підприємець подає до контролюючого органу за місцем податкової адреси заяву.

Платники єдиного податку першої і другої груп сплачують єдиний податок шляхом здійснення авансового внеску не пізніше 20 числа (включно) поточного місяця. Такі платники єдиного податку можуть здійснити сплату єдиного податку авансовим внеском за весь податковий (звітний) період (квартал, рік), але не більш як до кінця поточного звітного року.

У разі якщо сільська, селищна або міська рада приймає рішення щодо зміни раніше встановлених ставок єдиного податку, єдиний податок сплачується за такими ставками у порядку та строки, визначені підпунктом 12.3.4 пункту 12.3 статті 12 ПК України.

Нарахування авансових внесків для платників єдиного податку першої і другої груп здійснюється контролюючими органами на підставі заяви такого платника єдиного податку щодо розміру обраної ставки єдиного податку, заяви щодо періоду щорічної відпустки та/або заяви щодо терміну тимчасової втрати працездатності.

Платники єдиного податку третьої групи сплачують єдиний податок протягом 10 календарних днів після граничного строку подання податкової декларації за податковий (звітний) квартал.

Сплата єдиного податку платниками першої - третьої груп здійснюється за місцем податкової адреси. Платники єдиного податку першої і другої груп, які не використовують працю найманих осіб, звільняються від сплати єдиного податку протягом одного календарного місяця на рік на час відпустки, а також за період хвороби, підтвердженої витягом з Електронного реєстру листків непрацездатності, якщо вона триває 30 і більше календарних днів.

Суми єдиного податку, сплачені відповідно до абзацу другого пункту 295.1 і пункту 295.5 статті 295 ПК України, підлягають зарахуванню в рахунок майбутніх платежів з цього податку за заявою платника єдиного податку.

Платники єдиного податку четвертої групи: самостійно обчислюють суму податку щороку станом на 1 січня і не пізніше 20 лютого поточного року подають відповідному контролюючому органу за місцезнаходженням платника податку та місцем розташування земельної ділянки податкову декларацію на поточний рік за формою, встановленою у порядку, передбаченому статтею 46 ПК України; сплачують податок щоквартально протягом 30 календарних днів, що настають за останнім календарним днем податкового (звітного) кварталу, у таких розмірах: у I кварталі - 10 відсотків; у II кварталі - 10 відсотків; у III кварталі - 50 відсотків; у IV кварталі - 30 відсотків [7, 8].

Податок на додану вартість (далі - ПДВ) — це непрямий податок, який входить в ціну товарів (робіт, послуг) та сплачується покупцем, але його облік та перерахування до державного бюджету здійснює продавець (податковий агент). Об'єктом оподаткування ПДВ в сучасних умовах, є додана вартість, на відміну від валового обороту, як це було передбачено в попередніх редакціях законодавчих актів. Саме це підкреслює, що ПДВ є найкращою формою серед

інших універсальних акцизів, тобто всі суб'єкти оподаткування, за винятком операцій, звільнених від оподаткування, та операцій, до яких застосовується нульова ставка, оподатковуються за ставкою 20 %.

Особливістю ПДВ є так звана нульова ставка – це ставка податку, який стягується за ставкою 0 %. У цьому розумінні нульова ставка має такі ж наслідки, як і звільнення від податку. Однак суб'єкт економічної діяльності, котрий сплачує податок за нульовою ставкою, одержує право на повернення всієї суми ПДВ, що входить у вартість товарів і послуг, які купуються ним у процесі виробництва товарів. Оподаткування за нульовою ставкою ставить його у вигідніші умови порівняно з іншими підприємствами, котрих просто звільнено від сплати податку. Податок за нульовою ставкою обчислюється щодо продажу товарів, що були вивезені (експортовані) платником податку за межі митної території України, а також з продажу робіт, призначених на використання та споживання за межами митної території України.

Об'єктом оподаткування є операції платників податку з: поставки товарів та послуг, місце надання яких знаходиться на митній території України, в тому числі операції з передачі права власності на об'єкти застави позичальнику (кредитору), а також з передачі об'єкта фінансового лізингу у користування лізингоотримувачу (орендарю); ввезення товарів у митному режимі імпорту або реімпорту; вивезення товарів (супутніх послуг) митному режимі експорту або реекспорту.

База оподаткування операцій з поставки товарів (послуг) визначається виходячи з його договірної (контрактної) вартості, визначеної за вільними цінами, але не нижче за звичайні ціни, з урахуванням акцизного збору, ввізного мита, інших загальнодержавних податків та зборів (обов'язкових платежів), за винятком податку на додану вартість, що включається до ціни товарів (послуг), згідно із законами України з питань оподаткування.

Датою виникнення податкових зобов'язань з продажу товарів (робіт, послуг) вважається дата, яка припадає на податковий період, протягом якого відбувається будь-яка з подій, що сталася раніше: або дата зарахування коштів від покупця (замовника); або дата відвантаження товарів, а для робіт (послуг) – дата оформлення документа, що засвідчує факт виконання робіт (послуг) платником податку. Українське законодавство передбачає три види пільг щодо ПДВ: операції, які не виступають об'єктом оподаткування; операції, що звільнені від оподаткування; та оподаткування за нульовою ставкою [9].

Акцизний податок – один із видів непрямого оподаткування, що включається в ціну товару і сплачується в кінцевому підсумку покупцем, а не виробником товарів. Його відносять до категорії специфічних непрямих податків, на відміну, від ПДВ, який відносять до категорії універсальних непрямих податків. Тобто стягнення податку проводиться за диференційованими ставками по окремим групам товарів.

Платниками акцизного податку є всі суб'єкти підприємницької діяльності, що виготовляють, реалізують або імпортують підакцизні товари, а також громадяни України, іноземні громадяни і особи без громадянства, які ввозять (пересилають) підакцизні товари на митну територію України.

До об'єктів обкладання акцизним збором належать: обороти з реалізації вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції) шляхом їх продажу,

обміну на інші товари (продукцію, роботи, послуги), безкоштовне передавання товарів або з їх частковою оплатою; обороти з реалізації товарів (продукції) для власного споживання, промислової переробки, а також для своїх працівників; митна вартість товарів (продукції), які імпортуються на митну територію України, у тому числі в межах бартерних операцій або без оплати їх вартості чи з частковою оплатою. На сьогодні в Україні підакцизними товарами виступають: алкогольні напої, спирт етиловий, тютюнові вироби, транспортні засоби, пиво солодове, бензин, дизпаливо [9].

Для обчислення акцизного податку необхідні його ставки за підакцизними товарами. При цьому ставки встановлюються або у відсотках до обороту з продажу, або в абсолютних величинах з одиниці товару, що продається, і є єдиними на всій території України для товарів як вітчизняного виробництва, так й імпортованих.

Плата за користування надрами для видобування корисних копалин — це загальнодержавна плата за користування природними ресурсами України, які являють собою частину земної кори, що розташована під поверхнею суші та дном водойму і простягається до глибин доступних для геологічного вивчення та освоєння (див. Рис.1).

Платники	Усі суб'єкти підприємницької діяльності незалежно від форм власності, які здійснюють добування корисних копалин, включаючи підприємства з іноземними інвестиціями
Об'єкт	Об'єм фактично погашених у надрах балансових та позабалансових запасів (об'єм добутих) корисних копалин
Ставка	Нормативи плати за одиницю об'єму погашених, видобутих корисних копалин та нормативи плати до вартості добутої мінеральної сировини
Джерело	Збір за об'єми добутих корисних копалин та об'єми втрат у надрах, які не перевищують нормативні, відносяться на валові витрати виробництва та обігу; збір за об'єми понад нормативних втрат корисних копалин, а також об'єми їх добування понад встановленої квоти (ліміту) стягується з прибутку, що залишається у розпорядженні підприємств.

Рис. 1. Плата за користування надрами для видобування корисних копалин

Розрахунок плати за користування надрами для видобування корисних копалин подається платниками до податкових органів щоквартально протягом 40 календарних днів, наступних за останнім календарним днем звітного кварталу. За неподання розрахунків ресурсних платежів у зазначені строки платник сплачує штраф у розмірі 10 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Сплачується цей збір щоквартально протягом 10 днів наступних за останнім календарним днем граничного строку подання декларації. Граничний строк подання розрахунку і сплати у разі, якщо він припадає на вихідний (святковий день) переноситься на перший робочий день, що слідує за цим вихідним (святковим) днем [1].

Плата за спеціальне використання водних ресурсів — це загальнодержавний збір за використання природних ресурсів, який установлюється з метою стимулювання раціонального та комплексного використання та відновлення, вирівнювання соціальне - економічних умов господарювання при використанні водних ресурсів різного ступеню доступності, проведення природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів (див. Рис. 2).

Платники	Усі суб'єкти підприємницької діяльності незалежно від форм власності, які здійснюють добування корисних копалин, включаючи підприємства з іноземними інвестиціями
Об'єкт	Об'єм фактично погашених у надрах балансових та позабалансових запасів (об'єм добутих) корисних копалин
Ставка	Нормативи плати за одиницю об'єму погашених, видобутих корисних копалин та нормативи плати до вартості добутої мінеральної сировини
Джерело	Збір за об'єми добутих корисних копалин та об'єми втрат у надрах, які не перевищують нормативні, відносяться на валові витрати виробництва та обігу; збір за об'єми понад нормативних втрат корисних копалин, а також об'єми їх добування понад встановленої квоти (ліміту) стягується з прибутку, що залишається у розпорядженні підприємств.

Рис. 2. Плата за спеціальне використання водних ресурсів

Розрахунок плати за спеціальне використання водних ресурсів подається платниками до податкових органів щоквартально протягом 40 календарних днів, наступних за останнім календарним днем звітного кварталу. За неподання розрахунків ресурсних платежів у зазначені строки платник сплачує штраф у розмірі 10 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Сплачується цей збір щоквартально протягом 10 днів наступних за останнім календарним днем граничного строку подання декларації. Граничний строк подання розрахунку і сплати у разі, якщо він припадає на вихідний (святковий день) переноситься на перший робочий день, що слідує за цим вихідним (святковим) днем [1].

Збір за спеціальне використання лісових ресурсів — це загальнодержавний збір за користування природними ресурсами, який установлюється з метою відшкодування витрат на відновлення лісних угідь (див. Рис. 3).

Розрахунок плати за спеціальне використання лісових ресурсів подається платниками до податкових органів щоквартально протягом 40 календарних днів, наступних за останнім календарним днем звітного кварталу. За неподання розрахунків ресурсних платежів у зазначені строки платник сплачує штраф у розмірі 10 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Сплачується цей збір щоквартально протягом 10 днів наступних за останнім календарним днем граничного строку подання декларації. Граничний строк подання розрахунку і сплати у разі, якщо він припадає на вихідний (святковий

день) переноситься на перший робочий день, що слідує за цим вихідним (святковим) днем [1].

Платники	Юридичні та фізичні особи, яким надано в або тимчасове користування земельні лісового фонду. постійне ділянки
Об'єкт	Користування лісовими фондами для: заготівлі деревини, що випускається на пні, заготівлі живиці; заготівлі другорядних лісових матеріалів.
Ставка	Ставки диференційовані за таксами у гривнях устанавлюються по: - породам (сосна, кедр, ялинка, дуб, ясен, клен і т. д.); - якості деревини (ділова, дров'яна); - сортиментам (велика, середня, мілка); - лісотаксовим поясам та розрядам.
Джерело	Юридичні особи - собівартість продукції (робіт, послуг); фізичні особи - власні кошти.

Рис. 3. Збір за спеціальне використання лісових ресурсів

Проаналізувавши фінансово-економічну природу кожного податку та збору, який спрямований на суб'єктів бізнесу, варто звернути увагу, що по-перше, кожний із них має складний механізм обчислення та визначення розміру податкового зобов'язання, по-друге, податок на прибуток підприємств та податок на додану вартість потребує чіткої деференціації в залежності від ставок податку, в залежності від розмірів доходів суб'єкта бізнесу, в залежності від організаційно-правової форми, в залежності від видів діяльності тощо, по-третє, вимагає переосмислення зменшення податкового тягаря, шляхом зменшення розмірів ставок та кількості податкових зобов'язань суб'єктів бізнесу.

Висновки. Таким чином, розкриття природи та узагальнення основних характеристик актуальних податків та зборів, які справляються з доходів суб'єктів господарювання, дало розуміння позитивних та негативних сторін вітчизняної податкової системи щодо оподаткування бізнесу та показало, що ведення ефективної податкової політики суб'єктами господарювання сприятиме удосконаленню методів ведення бізнесу, підвищенню рентабельності виробництва, зміцненню комерційного розрахунку як основи стійкого фінансового стану та стабільної роботи суб'єктів бізнесу й добросовісного виконання ними своїх податкових зобов'язань.

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755-VI // Відомості Верховної Ради України. 2011. №13-14, №15-16, №17. Ст. 112.

2. Максимова Н.О. Сучасний стан та проблеми оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності. Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент. 2012. Випуск 4(52). С. 128–133.

3. Борзенкова О.Д. Проблематика прибуткового оподаткування юридичних осіб у фінансовій теорії. Формування ринкових відносин в Україні. 2011. №10. С. 155–160.

4. Винник Т. М. Особливості оподаткування бізнесу в умовах війни. Електронний науково-практичний журнал: Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2022. № 6. URL:<https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2022-6-04-04>. (дата звернення 05 серпня 2024 року).

5. Скрипник С.В., Боярова О.А., Дем'янишина О.А. Очікування бізнесу від нової системи оподаткування. Економіка та держава. 2022. № 1. С. 13–18.

6. Скрипник С.В., Юрченко О.А., Гринюк О.І. Нові податкові обмеження: вплив на діяльність суб'єктів господарювання. Наукові перспективи. № 4 (22). С. 249–258.

7. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15 березня 2022 р. № 2120-IX URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/T222120?utm_source=jurliga.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=jl03 (дата звернення 05.08.2024).

8. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану: Закон України від 24 березня 2022 р. № 2142-IX URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/T222142?utm_source=jurliga.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=jl03 (дата звернення 05.08.2024).

9. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану: Закон України від 1 квітня 2022 р. № 2173-IX URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/T222173?utm_source=jurliga.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=jl03 (accessed August 05, 2024).

1. Podatkovyj kodeks Ukrainy. (2011) [Tax Code of Ukraine]. vol. 2755-VI. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy: vol.13–14, vol.15–16, vol.17, pp.112.

2. Maksymova N.O. (2012) Suchasnyi stan ta problemy opodatkovannia subiektiv pidpriemnytskoi diialnosti [The current state and problems of taxation of business entities]. Visnyk Sumskoho natsionalno-hohrarnoho universytetu. Seriiia «Ekonomika i menedzhment, vol. 4(52), pp. 128–133.

3. Borzenkova O.D. (2011) Problematyka prybutkovoho opodatkovannia yurydychnykh osib u finansovii teorii [Problems of income taxation of legal entities in financial theory]. Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini, vol. 10, pp. 155–160.

4. Vynnyk T. M. (2022) Osoblyvosti opodatkovannia biznesu v umovakh viiny [Peculiarities of business taxation in wartime conditions]. Elektronnyi naukovy-praktychnyi zhurnal: Problemy suchasnykh transformatsii. Seriiia: ekonomika ta upravlinnia, vol. 6. URL:<https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2022-6-04-04> (accessed August 05, 2024).

5. Skrypnyk S.V., Boiarova O.A., Demianyshyna O.A. (2022) Ochikuvannia biznesu vid novoi systemy opodatkovannia [Expectations of business from the new taxation system]. Ekonomika ta derzhava, vol. 1, pp. 13–18.

6. Skrypnyk S.V., Yurchenko O.A., Hryniuk O.I. (2022) Novi podatkovy obmezhenia: vplyv na diialnist subiektiv hospodariuvannia [New tax restrictions: impact on business entities]. Naukovi perspektyvy, vol. 4 (22), pp. 249–258.

7. Zakon Ukrainy (2022) Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo dii norm na period dii voiennoho stanu [On making changes to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the effect of norms during the period of martial law]. vol. 2120-IX. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/T222120?utm_source=jurliga.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=jl03 (accessed August 05, 2024).

8. Zakon Ukrainy (2022) Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vdoskonallennia zakonodavstva na period dii voiennoho stanu [On amendments to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the improvement of legislation for the period of martial law]. vol. 2142-IX. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/T222142?utm_source=jurliga.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=jl03 (accessed August 05, 2024).

9. Zakon Ukrainy. (2022) Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo administruvannia okremykh podatkiv u period voiennoho, nadzvychainoho stanu [On amendments to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the administration of certain taxes during the period of war and state of emergency]. vol. 2173-IX. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/T222173?utm_source=jurliga.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=jl03 (accessed August 05, 2024).4